

بایدها و نبایدها در عزاداری امام حسین

<?xml encoding="UTF-8">

قال الصادق (عليه السلام):

«نفس المهموم لظلمنا تسبيح، و همّة لنا عبادة».

امام خميني؛ فرمود:

«گریه کردن بر شهید، زنده نگهداشتن نهضت است. اینکه در روایت هست که کسی که (خودش) گریه بکند یا (دیگری را) بگریاند یا خودش را به صورت گریه دار (درآورد) جزایش بهشت است، برای آن است که حتی آن (کسی) که به صورتش، یک حال حزن می دهد و صورت گریه دار به خودش می دهد، این (فرد) دارد نهضت را حفظ می کند، نهضت امام حسین (عليه السلام) را حفظ می کند.

بی خود نبود که مأمورین ساواک رضاخان، تمام مجالس عزا را قدغن کردند. رضاخان همچو نبود که (در) اصل (و) اساس) مخالف با این مسائل بشود، رضاخان مأمور بود، مأمور بود برای آنهایی که کارشناس بودند، آنهایی که ملتفت بودند مسائل را، دشمن های ما که حال ملت ها را مطالعه کرده بودند، می دیدند تا این مجالس هست و تا این نوحه سرایی های بر مظلوم هست و تا آن افشاگری ظالم هست، نمی توان به مقاصد خودشان برسند». مقام معظم رهبری (دامت برکاته) فرمود:

«امروز حسین بن علی (عليه السلام) می تواند دنیا را نجات بدهد، به شرط آنکه چهره او را با تحریف مغشوش نکنند. نگذارید مفاهیم تحریف آمیز، کارهای تحریف آمیز و غلط، چشم ها و دل ها را از چهره مبارک و منور حسین بن علی (عليه السلام) منصرف کند؛ با تحریف بایستی مقابله کنید».

بر آن شدیم تا برای ادای احترام به سرور و سالار شهیدان حسین بن علی (عليه السلام)، کتاب ارزشمند «عزاداری، باید ها و نبایدها» را که محقق گران قدر و نویسنده متعهد حجت الاسلام و المسلمین آقای «ناصر باقری بیدهندي» به رشته تحریر درآورده است، تلخیص و در اختیار ارادتمندان امام حسین (عليه السلام) و خادمان و خدمت گذاران به مکتب اهل بیت: قرار دهیم.

گفتنی است، در مطلع کتاب، تقریظ ایت الله العظمی مکارم شیرازی و تمجید ایشان از کتاب و توصیه معظم له به مطالعه آن آمده است.

مؤلف محترم در مقدمه کتاب به عظمت و قدرت عزاداری امام حسین (عليه السلام) و نقش دشمنان برای بی محتوا جلوه دادن و تحریف کردن آن پرداخته است. آن گاه به این نکته اشاره می کند که کتاب بر سه محور سامان یافته است:

1. تاریخچه برپایی سنت عزاداری و مؤثر شیعی؛
2. حکم و فلسفه عزاداری؛
3. آسیب شناسی و چالش های فراروی مجالس مذهبی.

سوگواری در اسلام

عزاداری و سوگواری هدفمند بر عزیزان از دست رفته رویکردی طبیعی است که از مهر و محبت سرچشمه می گیرد و از آغاز آفرینش انسان تا حال رواج داشته است و خدای سبحان نیز بر این واکنش طبیعی بشر مهر تایید زده است.

پیامبر خاتم 9 نیز در مرگ برخی افراد از جمله حضرت حمزه (عمویش)، جعفر طیار، ابراهیم (فرزندش) و عثمان بن مظعون گریسته است و سال وفات حضرت خدیجه و ابوطالب را در مکه، عام الحزن نامید.

مسلمانان نیز برای شهدای صدر اسلام سوگواری و مرثیه خوانی کردند و پیامبر نه تنها آنها را نهی نکرد، بلکه تاییدشان فرمود. به دنبال ارتحال حضرت محمد 9 صحابه بزرگوار نیز بی تابی کردند و گریستند و در رثای او سروده ها انشاد کردند و عایشه به صورت خود سیلی زد.

بعد از شهادت امام حسین (علیه السلام) و یارانش، عالم عزادار گردید و عزاداری و سوگواری برای آن مظلومان به مدرسه ای عمومی تبدیل شد تا برای تربیت و احیای امر پیامبر و ائمه: به صورت الهام در اید و وسیله ای برای روشن شدن حق و باطل و شناخت حسینیان از یزیدیان باشد.

در جواز اشک ریختن (گریه آهسته و بدون صدا) در غم از دست رفتگان، همه مذاهب اسلامی اتفاق نظر دارند، اما درباره گریه با صدای بلند، شیعه، شافعیان و حنبلیان حکم به جواز کرده اند؛ گر چه در عمل بیشتر اهل سنت به گریه کردن شیعه خرده می گیرند.

صاحب جواهر الکلام می گوید:

«بدون شک گریستن بر متوفا به دلیل روایات متعددی که به حد تواتر معنوی رسیده و فتاوی فقها جایز است». آن گاه به روایات گریستن رسول خدا بر حمزه و ... و گریه حضرت فاطمه 3 بر پدر بزرگوار و خواهرش رقیه و گریه طولانی امام سجاد (علیه السلام) بر پدر بزرگوارش اشاره می کند و می فرماید: «تمام این موارد نشان می دهد که ندبه و نوحه سرایی برای کسانی که دارای ویژگی های برجسته اند، مانعی ندارد، بلکه مستحب است تا در پرتو مجالس عزا، فضایل آنان نشر یابد و دیگران سرمشق گیرند».

صرف نظر از لزوم یاد ایام الله و تعظیم شعائر الهی، اظهار مودت به اهل بیت:، مواسات با آنها، اخبار و احادیث و رفتار معصومان: و سیره مستمری که بر مشروعیت عزاداری در دست است، می توان گفت بر پایی این گونه مجالس امری عقلایی و در تمام مناطق جهان معمول است که در برابر حوادث شخصی یا اجتماعی مراسم بزرگداشت تشکیل می دهند و به سوگ می نشینند.

بنابراین عزاداری نه تنها جایز بلکه با توجه به آثار و فواید آن امری رایج و مورد قبول خردمندان و اهل دانش است و مؤمنان با شهادت امام حسین (علیه السلام) و یارانش عزادار شدند و گریستند و مرثیه گفتند و به زیارت مزار آنان رفتند و تا زمانی که اسلام در صحنه است، این عزاداری ها باقی خواهد ماند و مورد تایید علما و مراجع بزرگ بوده است و بقای عاشورا را ضامن بقای اسلام و عزت مسلمین می دانند و لذا توصیه کردند که عاشورا را زنده نگه دارید.

تاریخچه مجالس عزاداری حسینی

از خلقت آدم تا زمان وقوع حادثه کربلا، جریان شهادت سرور و سالار شهیدان به طرق مختلف مطرح گردیده است. برای آن امام همام، انبیا و امامان گریسته و یا متألم شده اند و از ضجه فرشتگان و بُکای آنان در کتب مشهور سخن به میان آمده است.

صحابه بزرگوار پس از آگاهی از حوادثی که در آینده اتفاق خواهد افتاد، برای امام حسین (علیه السلام) گریه کرده اند، با اینکه آن امام هنوز به دنیا نیامده بود.

بعد از وقوع حادثه کربلا، اولین کسانی که این مصیبت عظمی را با چشمانی اشکبار گزارش می کردند، حضرت سجاد (علیه السلام) و زینب کبرا و سایر بازماندگان بودند.

آنان در کنار اجساد، بازار، کنار دروازه ها، مجالس عمومی، در سجده و در جمع نمازگزاران و گاهی در حضور حاکمان ستمگر به بیان مصائب مبادرت می ورزیدند. امام سجاد (علیه السلام) 25 سال سوگوار عاشورا بود تا آن را زنده نگه دارد. امام محمد باقر (علیه السلام) در واقعه عاشورا حضور داشت و ذکر مصیبت عاشورا و عزاداری در صحرای عرفات را توصیه می کرد. ائمه بعدی و سپس پیروان صادق آنان نیز بر این امر تأکید داشتند. اهمیت عاشورا به اندازه ای است که نه تنها شیعیان بلکه بسیاری از اهل سنت نیز عزاداری می کنند و حتی پیروان ادیان و مذاهب الهی نیز برای سوگواری آن حضرت احترام قائل اند و برای تشکیل مجالس مبادرت می ورزند.

اهداف برپایی مراسم

این مراسم نقش بسیاری در رشد باورهای مذهبی و فضایل و کرامت های انسانی و فراموش نشدن خاطره سلحشوران عاشورا و شناساندن مقام ائمه و افشاگری جنایات بیدادگران داشته و دارای پیامدهای زیر بوده است: بزرگداشت شعائر الهی، نمایش جلوه تام و تمام تولی و تبری، احیای اهداف و مقاصد والای آن حضرت، ابلاغ مظلومیت آل علی (علیه السلام) به گوش تاریخ، انتقال معارف و احکام الهی و صیانت دین از انحراف و هجوم دشمنان و همین است معنای «إِنَّ الْحَسِينَ مَصْبَاحُ الْهُدَى وَ سَفِينَةُ النِّجَاةِ» و «حَسِينَ مَنِّي وَ أَنَا مِنْ حَسِينٍ». هر چه داریم از حسین و کربلاست

کربلا شیرازه ایین ماست

با تشکیل مجالس عزای حسینی روحیه فداکاری و ایثار و حس عدالت خواهی و انتقام جویی از ستمگران، زنده و تقویت، و صبر و خویشتن داری در مشکلات افزون می شود.

یادآوری نهضت حسین (علیه السلام)، نیرومند ترین انگیزه ها را در جهت توسعه امر به معروف و جلوگیری از زشتی ها ایجاد می کند و آتش انقلاب های خونین علیه ستمگران را افروخته نگه می دارد و تجدید بیعت با امامان و ادای اجر رسالت نبوی تا حدودی ادا می شود.

به پاداشتن عزاداری امام حسین (علیه السلام) همچون حج ابراهیمی عامل اتحاد عاطفی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی مسلمانان است که با پول و امکانات مادی، دشوار، بلکه نزدیک به محال است که به دست آید.

لزوم حفظ عزاداری و پالایش آن

حال که سوگ حسینی تا این درجه برکت و اهمیت دارد، باید آن را مغتنم شمرد و رسم و رسومش را با شکوه تر و سازنده تر برگزار و از آن محافظت کرد و با زدودن آفات و پالایش و پیراستگی آن از سنت های غلط، از قدرت سازندگی بسیار بالای آن برخوردار شد و تحوّل بزرگی در برابر کفار و استکبار به وجود آورد.

عوامل مؤثر در جاودانگی مراسم عزاداری

اراده حکیمانه الهی، حقانیت، اخلاص، صداقت، اوج ایثار، فداکاری و از خود گذشتگی استثنایی شهیدان کربلا، افشاگری بازماندگان، اهداف عالی و والای سید و سالار شهیدان، همچنین همّت ثناگویان و ثناگستران به موازات تلاش های مخالفان ائمه هدی در هر چه ثمر بخش تر بودن انقلاب «نینوا» و حکیمانه تر شدن روش عزاداری مؤثر بوده که به برخی از آنها اشاره می شود:

الف) تشویق و ترغیب شاعران به مرثیه سرایی از سوی امامان؛

ب) گریستن و گریاندن که مورد تأکید ائمه است؛

ج) توصیه به زیارت سالار شهیدان؛

د) توصیه به نگهداری و سجده بر تربت و خاک کربلا؛

ی) تشویق به برگزاری مجالس حسینی از سوی پیشوایان و معصومان و همین طور علمای دین.

وظایف شیعیان

1. شکرگزاری بر نعمت ولایت و تربیت بر اساس مکتب اهل بیت: و توفیق شرکت در مجالس.
2. قدرشناسی و دعا به والدین و مربیان.
3. شناخت کامل فلسفه قیام و رساندن پیام های عاشورا و اقدام مالی و جانی.
4. بزرگ تر دانستن مصیبت امام و اهل بیت او، از مصائب خود و خانواده.
5. عزاداری و ابراز حزن در ایام حزن آل محمد.
6. سیاه پوشیدن و سیاه پوش کردن در و دیوار مساجد و
7. تشکیل مجالس عزا و شرکت در آنها.
8. تشویق دیگران به برگزاری مجالس هفتگی و ماهانه و
9. بهره برداری بهینه از فضا و محل با رعایت حریم و حقوق دیگران.
10. حزن و گریه هنگام ذکر مصیبت.
11. حضور در مجالس، با ادب و فروتنی و خدا را ناظر دانستن.
12. شرکت در مجالس خطبای صالح.
13. توجه به عمق مجلس و پرهیز از رغبت به مجالس و مداحی های پرهیاهو.
14. سلام کردن به سلاله نور و حماسه ساز قرون، حضرت ابا عبدالله الحسین (علیه السلام) .
15. اعلان تنفر و دوری از دشمنان و زمینه سازان قتل ائمه و ظالمان به اهل بیت: و قاتلان آنان.
16. تسلیت گویی به امام عصر (عج) و یکدیگر.
17. پرهیز از رفتار خارج از ضوابط اسلامی.
18. بهره برداری بهینه از مجالس و مطرح کردن مسائل شرعی و اعتقادی و اخلاقی.
19. شناخت و مبارزه فرهنگی با آفات عزاداری.
20. اقامه امر به معروف و نهی از منکر و احترام به منتسبان به هیئات حسینی و محبان حسین (علیه السلام).
21. احترام به خادمان و ذاکران.
22. یاری رساندن به گردانندگان مجالس.
23. قدردانی از برپا دارندگان مجالس.

24. پراکنده شدن سریع از مجالسی که در منازل تشکیل می شود.
25. دست کشیدن از کار در روز عاشورا.
26. قدردانی از ذاکران و روحانیان و دانشمندان و پاسداران فرهنگ عاشورا.
27. مواظبت از امور شرعی پس از خروج از مجالس حسینی.
28. شرکت فعال در ساختن حسینیه، تکیه و

وظایف بنیان گذاران و گردانندگان

1. رعایت اخلاص در عمل و پرهیز جدی از ریا و خودنمایی که آفت هر عمل عبادی است.
2. اموالی را هزینه کنند که حقوق شرعی آن مثل خمس و زکات ادا شده باشد.
3. اگر از هدایای دیگران استفاده می کنند، توجه و عنایت به حلیت آن داشته باشند.
4. عمل را از هر جهت، صحیح انجام دهند و بیش از زرق و برق و جنبه های ظاهری مجالس به محتوا و کیفیت آن فکر کنند.
5. اعطای هدایا به سخنرانان و مدّاحان آل محمد: به نحو شایسته و به صورت مخفیانه.
6. با شرکت کنندگان یکسان برخورد شود، مگر در مورد افراد خاصی که از احترام بیشتری برخوردارند؛ مثل پیشکسوتان هیئت های عزاداری و صاحبان فضل و کمال.
7. پرهیز از منکرات در عزاداری.
8. برگزاری مجالس در ساعات مقرر و مناسب و پرهیز از طولانی کردن و سلب آسایش همسایگان و تأکید بر سخنران و مدّاح.
9. میانه روی و اعتدال را سر لوحه کار خود قرار دهند.
10. دوری جستن از مزاحمت و ایجاد صداهای گوش خراش.
11. رعایت نکات بهداشتی در آشپزخانه و پاک کردن خون حیواناتی که جلوی دسته ها ذبح می کنند.
12. چون برپایی عزای حسینی اعلان انتظار ظهور است، از خدا بخواهیم همراهی با امام عصر (عج) را در طلب خون سید الشهداء روزی ما گرداند.
13. سیاه پوش کردن بخشی از محیط و استفاده از تبلیغات نمادین در بخش های دیگر و نصب اشعار و جملات سازنده.
14. بهره گیری از تراکت در مسیر رفت و آمد به مجلس عزاداری.
15. نصب عباراتی مانند «سلام بر حسین (علیه السلام)» در سقاخانه مجالس و چسباندن عکس حرم مطهر و پرهیز از نصب عکس های دروغین.
16. استفاده از پارچه نوشته هایی با خط زیبا که نام شهدای سرافراز کربلا در آن آمده است.
17. اهدای کتب مفید به عزاداران.
18. جداکردن در ورودی خانم ها و آقایان در مجالس.
19. توجه به دیدگاه های مراجع.

وظایف و شرایط اهل منبر و ذاکران

1. صلاحیت علمی و عملی

«ذات نیافته از هستی بخش

کی تواند که شود هستی بخش»

2. آگاهی و تسلط کافی به موضوع سخنرانی و ابعاد و اطراف آن.

3. برخورداری از کردار نیک که مهم ترین آن عبارت اند از: خوش خویی، مهربانی، فروتنی، نرم خویی، بردباری، شهامت حق گوئی، عفت، عزت نفس و صداقت، روشنی و وسعت اندیشه، قدرت استدلال، رعایت نظم مطالب و گیرایی بیان.

4. برخورداری از محبوبیت. عوامل محبوبیت عبارت اند از: خودشناسی و خودسازی، ساده زیستی، خدمت به مردم، تواضع بجا و نرم خویی، دفاع از ستمدیدگان، عمل به گفته، کرامت و عزت نفس، جلب رضایت حق، نظم، استقامت، داشتن شرح صدر، برخورداری از حیا و عفت، داشتن مطالعه در زمینه های مختلف، صراحت لهجه، واقع بینی و حقیقت گرایی، مقدم داشتن منافع ملی و مصالح میهنی بر اغراض و منافع شخصی و بی طمعی.

5. تطابق گفتار با کردار.

6. راست گوئی. واعظان و مداحان باید از خواندن روضه ها و اشعار دروغین جداً پرهیزند.

7. حفظ دین، احیای ارزش های اصیل اسلام و تشیع در برابر بدعت ها، تحریف ها و مسخ ارزش ها.

8. سعی و تلاش در توجه دادن مردم به قرآن و بهره گیری از آیات و روایات و تشریح اهداف و فلسفه قیام حسین (علیه السلام).

9. برجسته کردن ویژگی های الگویی معصومان: برای جامعه.

10. داشتن شجاعت معنوی.

11. مرزبانی و خرافه زدایی و استفاده از کتب قوی و مستند.

12. پرهیز از ذکر فضایل، معجزات و مطالبی که اثبات و قبول آن برای عموم دشوار یا غیر ممکن است. خاتم انبیا9 فرمود: «لا تحدّثوا النَّاسَ بما لا یعرفون، أتحبون أن یکذب الله و رسوله».

13. درک شرایط زمانی، در غیر ایام عاشورا؛ اینکه مصیبت های سخت را ذکر نکنند تا دل ها رمیده شود.

14. تقویت اخلاص.

15. بدون چشم داشت مالی مداحی کردن و نفروختن این خدمت مقدّس به بهای ارزان.

16. داشتن ظاهری آراسته.

17. کوشش در جهت نورانی کردن عقول و پاکسازی نفوس.

18. شناخت مردم و زمان.

19. تعمیق محبّت عزاداران به امامان اهل بیت: برای مصون ماندن از آفات.

20. تکراری نبودن سخنان و اشعار و ...

21. پرهیز از اطاله کلام و برنامه هایی که ملال آور است.

22. مبادرت به تصحیح اشتباه.

23. توقف کوتاه بعد از برنامه، برای پاسخ گوئی به پرسش های مستمعان.

24. پرهیز از بیان مطالب بی اساس و نوآوری های بی بنیاد و نهرا سیدن از گفتن «نمی دانم».

25. اگر مجتهد نیست، در زمینه احکام فتوا ندهد.

26. تذکر و نقد کار مدّاح تازه کار در جلسه خصوصی در صورت نیاز.
27. پرهیز از خودستایی.
28. احترام به دیگر خطیبان مجلس و مدّاحان دیگر.
29. بدون وضو بر منبر و جایگاه قرار نگرفتن.
30. ذکر مصیبت در آخر مجلس.
31. صبر در راه تبلیغ دین.
32. آغاز منبر و برنامه با نام نامی و یاد گرامی حضرت بقیة الله (ارواحنا فداه) و ختم مجلس با دعا برای سلامتی و تعجیل فرج.

آنچه شاعران اهل بیت: باید توجه کنند

1. داشتن غیرت دینی و پاسخ به اشعاری که به سفارش دشمن سروده شده است.
2. مطالعه مقاتل صحیح و تاریخ های معتبر؛ برای اینکه اشعار، متکی به متون صحیح باشد.
3. آگاهی از تحریفات تاریخ عاشورا، تا از گزند آفات این مسیر دور بماند.
4. دوری کردن از عقاید و افکار غلوّ آمیز .
5. دقّت در سرودن اشعاری که بدآموزی نداشته باشد.
6. رعایت ادب و احترام به اهل بیت:.

رسالت مقدّس و بایدهای مدّاحی

1. تعمیق معرفت.
2. اصلاح نیت و جلب رضایت خدای مهربان و توجه به اینکه مرثیه یک عبادت بزرگ است.
3. قبل از اجرای برنامه، با دعا و خواندن ایه الكرسی و دادن صدقه و استعاذه، خود را به خدای توانا بسپرنند و با استمداد از روح بلند معصومان: برنامه را با نام خدا و درود و صلوات بر سرور عالمیان شروع کنند.
4. هدف، احیای امر و اندیشه امامان و ارزش های دینی معنوی و فرهنگی، احیای روحیه جهاد و شهادت طلبی و زنده نگاه داشتن یاد و تاریخ پرشکوه نهضت حسینی و حماسه آفرینان آن باشد.
5. نغمه ها و سبک های زیبای سنتی، نبایستی با غنا همراه باشد و هیچ گونه شباهتی با نغمات لهو و لعب نداشته باشد.
6. مداحی، وسیله کسب معیشت نباشد.
7. پذیرش دعوت بانیان، بدون تبعیض.
8. احیای نام یاران و اصحاب امام حسین (علیه السلام) و اسیران سرافراز کربلا.
9. یادکرد از منتقم حقیقی، حضرت مهدی (عج).
10. رعایت احترام به پیش کسوتان.
11. احترام به گویندگان، سرایندگان و خدمت گزاران مجالس حسینی که احترام به آنان احترام به امام حسین (علیه السلام) است.
12. متانت و وقار توأم با تواضع.

13. مستند گویی.

14. اندازه نگهدار که اندازه نکوست؛ از خواندن روضه های دل خراش و مصیبت های بسیار فجیع، پرهیز شود.

15. اصلاح خطا در همان جلسه یا جلسه بعدی.

16. مختصر و مفید بودن برنامه.

17. در مجالس، بدون اذن صاحب مجلس به مداحی نپردازد.

18. دوری از غرور.

19. پرهیز از غلو.

20. پرهیز از القابی که از مقام ائمه: می کاهد.

21. برگزاری مجالس عزاداری و استفاده از سخنرانان مجالس.

22. تنفر از تملق گویی.

23. پرهیز از سوگند.

24. پذیرش دعوت میزبان خوش نام در روستا ها برای میهمانی.

25. طرح نکردن مسائل اختلاف انگیز.

26. حفظ زی ذاکری حسین (علیه السلام) و خلاف شأن عمل نکردن در حرکت های سیاسی و اجتماعی و اقتصادی.

27. هیئت ظاهری و لباس با مقام و منزلت او هماهنگ باشد.

28. از مواضع تهمت بپرهیزد.

29. پوشیدن لباس سیاه در دو ماه محرم و صفر و دست کم در دهه محرم و اگر از سادات مکرم است، با داشتن شال سبز.

30. مراقبت از اینکه مبدا آلت دست مقاصد پست مغرضان و مفسدان و افراد فرصت طلب واقع شوند.

31. تکرار و تمرین اشعار و مراثی، برای اینکه در ذهن نقش ببندد و به این وسیله در هنگام اجرای برنامه دچار وقفه نشود.

32. متناسب به وقایع و ایام بخواند.

33. توجه به خصوصیات منطقه ای و جغرافیایی و اهتمام به شکسته نشدن سنت های صحیح اجتماعی.

34. اسوه و سمبل خوبی ها بودن.

35. انتقادپذیری.

36. پرهیز از ورود در کارهایی که در تخصص کار او نیست؛ مثل مسئله گویی و استخاره و ...

37. متکی به بلندگو و آمپلی فایر و اکو نبودن.

38. متواضع بودن.

39. برخورداری از اخلاق نیکو.

40. اگر سلام پایان مجلس را به عهده دارد، در مکان هایی که امام زادگان لازم التعظیم وجود دارند پس از سلام

به ائمه معصوم: به آن بزرگواران هم سلام دهد.

من از مفصل این نکته مجملی گفتم

تو خود حدیث مفصل بخوان از این مجمل

و صلى الله على محمد و آله الأطهار